

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ДО РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

У статті викладено теоретичні основи готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту щодо реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями. Проаналізовано літературні джерела, які висвітлюють поняття готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності. Представлено структурні складові готовності фахівців з фізичного виховання до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями.

Ключові слова: готовність, фахівці, фізична реабілітація, обмежені фізичні можливості, критерії, складові.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підготовка фахівців у системі вищої освіти для роботи з людьми з обмеженими фізичними можливостями залежить від соціально-економічних, політичних, екологічних умов, які існують на певному етапі, і є необхідною ланкою у вирішенні цього завдання. Важливість допомоги фізичними вправами дитині пристосуватися до життя в сучасному світі підтверджує актуальність професійно-педагогічної готовності фахівців з фізкультурно-оздоровлювальної та реабілітаційної роботи.

Професійну готовність у багатьох наукових дослідженнях розуміють як закономірний результат спеціальної підготовки, самовизначення, освіти і самоосвіти, виховання та самовиховання. Її розуміють як психічний, активно-дієвий стан особистості, складну якість, систему інтегрованих характеристик, що регулює професійну діяльність, забезпечує її ефективність; як цілеспрямоване уособлення особистості, що охоплює погляди, світогляд, знання, навички, вміння, життєву позицію, мотиви, вольові й інтелектуальні якості, почуття, установки. Формування професійної готовності відбувається в ході моральної, психологічної, професійної та фізичної підготовки і є результатом усебічної особистісної еволюції студента з урахуванням особливостей майбутньої професії і вимог до неї. Крім зазначеного, дослідники називають психологічну готовність найважливішою умовою ефективної цілеспрямованої діяльності, її стійкості та координування. Вона дає можливість особистості успішно виконувати професійні функції, правильно використовуючи попередній досвід, знання, особистісні якості й пристосовуючись до виконання необхідних дій при виникненні екстрених ситуацій.

Актуальною проблемою сучасної педагогічної теорії й практики є процес професійної готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями у вищій школі. Увага до цього питання великої кількості педагогів, психологів, соціологів зумовлена тим, що діти з обмеженими фізичними можливостями у нашому демократичному суспільстві не повинні залишатися на узбіччі соціально-культурних процесів, концепції людських взаємин і цінностей [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де викладено розв'язання цієї задачі. Методологічними для цього дослідження є наукові праці вчених щодо еволюції особистості майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки (В. В. Буткевич, Ю. В. Варданян, Н. А. Вікуліна, В. М. Гриньова, В. І. Жорно, А. В. Жорна, В. А. Зязюн, В. Ф. Костюченко, А. М. Пехота, С. А. Сисоева, Н. Р. Чобітько й ін.); професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (Р. М. Арзютов, Н. Я. Віленський, О. Ц. Демінський, Є. П. Каргополов, А. П. Конох, О. В. Петунін, Л. П. Суценко, В. Т. Чичикін, Б. М. Шиян, Ю. М. Шкретій та ін.); організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх спеціалістів до управлінської діяльності (М. В. Дутчак, Т. І. Коваль, В. С. Пикельна, С. М. Тарасова й ін.). Аналізу різних аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту у вишах присвятили свої дослідження В. І. Бабич, М. Т. Данилко, Л. О. Демінська, Л. І. Іванова, Р. П. Карпюк, М. В. Карченкова,

В. Р. Омеляненко, О. В. Тимошенко, Ж. К. Холодов й ін. Особливості розвитку готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців у вишах з різних позицій досліджували І. В. Гавриш, М. М. Галицька, Т. І. Руднева, Р. Д. Санжаєва, Р. В. Троцько, О. В. Хрущ-Ріпська й ін. Підґрунтям для нашого наукового аналізу є дослідження учених, які вивчали механізми, пов'язані з менеджментом у галузі фізичної культури та спорту (В. У. Агеєвець, С. І. Гуськов, В. І. Жолдак, М. І. Золотов, В. О. Квартальнов, В. В. Кузін, М. Є. Чеховська й ін.).

Аналіз наукової літератури свідчить, що поняття «готовність» розглядають як фактор успішного здійснення діяльності та вибірково прогнозувальну активність, яка налаштовує організм, особистість на майбутню діяльність (Г. В. Бесарабчук); характерна риса для гарного організатора (В. І. Жолдак, С. Г. Сейранов); цілеспрямована демонстрація особистості, яка містить її світогляд, погляди, життєву позицію, ідеологію, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, навички, уміння (С. Д. Максименко, Т. Д. Щербан); результат професійного навчання і виховання та підсумок не тільки професійного становлення, а й соціальної зрілості особистості (К. К. Платонов).

Готовність часто досліджувалась педагогічною спільнотою. Важливість і доцільність цього терміна викликає дискусії серед науковців у сфері педагогіки. У дослідженні готовності до педагогічної діяльності А. А. Деркач трактує поняття готовності як цілісний прояв якостей особистості. На думку науковця, еволюція готовності означає організацію системи акумулювання громадської інформації, відносин, поведінки, що, активізуючись, в змозі надати особистості можливості для ефективного виконання своїх функцій [3, с. 8].

Н. Іполітова визначає готовність як результат інтеграційного утворення, активно-дійовий суб'єктивний стан особистості, який характеризує мобілізацію сил для здійснення поставленої професійної задачі [4, с. 117].

Мета. Розглянути літературні джерела, які висвітлюють поняття готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності.

Завдання. Виявити критерії професійно-педагогічної готовності майбутнього фахівця-реабілітолога.

Викладення основного матеріалу. Досліджуючи змістове наповнення терміна «готовність», зазначають, що це відповідність особистості певному рівню компетентності – здатність на професійному рівні використовувати набуті знання, вміння та навички на практиці та спроможність якісно здійснювати професійні дії. Застосування та врахування елементів готовності у підготовці фахівців з реабілітаційної роботи гарантує їх якісну та дієву роботу в майбутньому.

Поняття «готовність фахівця» розглядають у літературі як інтеграційну характеристику мотивації до виду діяльності, професійних знань і вмінь, педагогічної інноватики, особистісних властивостей і творчих здібностей [5, с. 31]; як здібність до продуктивної реалізації набутих знань, умінь, навичок та дієвий стан, що активізує діяльність і дає можливість виробляти самостійні рішення під час екстраординарних ситуацій; як рису особистості [16].

Категорію «готовність» досліджували Г. В. Бесарабчук, Л. В. Безкоровайна, Н. Г. Бишевець, О. В. Антоненко, О. В. Безпалько, Л. А. Кандилович, Т. А. Воронова, І. В. Гавриш, М. Т. Данилко й ін. Вчені дійшли висновку: поняття готовності становить стійку, багатовимірну, багатокомпонентну характеристику особистості, яка складається з мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та інших компонентів. Аналіз досліджень свідчить про важливість цілісного вивчення індивідуальних особливостей загального розвитку особистості, виявлення її професійної спрямованості, ціннісних орієнтацій, мотивів, характеру, темпераменту, потреб, інтересів і є необхідним під час процесу становлення готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Вибудовування професійної готовності передбачає: удосконалення функціональної бази психічної регуляції діяльності; еволюцію знань і поглядів на світ професій, формування цінності та значущості праці у суспільстві, особистих цінностей, схильностей і здібностей, орієнтації і вимог професії і т. п.; розширення власного досвіду і «здобуття» цінностей культури, точніше, технологічної культури; інтеграції ціннісно-мотиваційної, операційної та

функціональної готовності в єдиному суб'єкті у певній ситуації.

Як й інші дослідники (Т. Е. Климова, В. Г. Риндак, Н. Я. Сайгушев, Н. А. Зинчук), становлення готовності фахівця ми представляємо як необхідний елемент масштабного процесу професійної підготовки, закономірну зміну внутрішньої структури готовності, її зовнішніх форм [19].

На думку В. А. Семиченко, готовність до професійної діяльності – психічний стан, що містить:

– операційну готовність – невідкладну активізацію людини, її «вживлення» на необхідному рівні у діяльність;

– функціональну готовність – усвідомлення фахівцем своїх цілей, оцінювання умов, вибудовування найвірогідніших способів дії;

– особистісну готовність, яка містить екстрапольовану високу активність особистості при залученні до реабілітаційного процесу, прогнозування необхідності та розподілу в часі мотиваційних, вольових, інтелектуальних зусиль, оцінювання ймовірності досягання життєвих успіхів через діяльність [18, с. 99].

Професійну готовність студентів до фізичного виховання дітей дослідники аналізують з погляду цілісних реалій, інтегральної атрибутики, якісного створення, що містить у своєму складі наявність професійних знань, умінь і навичок, здатність до життєдіяльності на засадах здорового способу життя, становлення еволюцію специфічних здібностей, зацікавленість фахівця у передаванні своїх знань іншим, позитивне ставлення до різних видів діяльності, становлення вмінь оволодіння способами та засобами навчання й виховання, вироблення самоконтролю й самооцінювання своєї діяльності.

У термінологічній взаємодії з поняттям готовності фахівця з фізичної культури вживаються й інші терміни: компетентність, підготовленість, кваліфікація, майстерність, вправність, професіоналізм.

Підготовленість характерна для абиякого результату процесу підготовки, належить конкретних проявів діяльності. Компетентність відображає рівень професійних знань, ступінь їх актуалізації в конкретній діяльності, є аспектною характеристикою готовності. Компетенції не містять знань, вмінь і навичок, але принципово відрізняються від них. Від знань – тим, що вони існують у вигляді діяльності, а не тільки інформації про неї. Від умінь – тим, що компетенції застосовуються до вирішення різного ряду задач і в різних ситуаціях (мають властивість перенесення). Від навичок – тим, що вони усвідомлені та неавтоматизовані, і це дозволяє людині діяти не тільки у звичайній, але і в нестандартній ситуації. Відповідно, статус знань, умінь і навичок (явно чи неявно) трансформується з підсумкових у ранг проміжних цілей освіти або з цілей освіти переходить у засіб їх набуття. Без знань немає компетенцій, але не будь-яке знання і не у всякій ситуації проявляє себе як компетенція. У рамках компетентнісного підходу освітні підсумки і пріоритети зміщуються від досягнення певного рівня знань, умінь і навичок до сукупності компетенцій – здібностей, що дають змогу успішно пристосовуватися в динамічному світі. Відбувається зміщення центру уваги на саму людину, її роль у зміні зовнішніх умов становлення. Майстерність означає рівень ефективності виконуваної діяльності. У понятті «умілість» підкреслюється операціональний аспект діяльності – знання та додержування стандартів здійснення професійних дій у певній послідовності та взаємозв'язку. «Професіоналізм» встановлює ідеальний статус суб'єкта діяльності у відповідності до бажаних соціальних вимог, володіння спеціальністю [19].

В. Т. Чичикін визначив професійну готовність фахівця фізичної культури як інтегральне, особистісне утворення на основі потреб і здібностей, яке характеризується нормативним рівнем трансформування суспільних відносин у систему функцій індивіда і визначає ставлення до діяльності, її результативність. Досягнення такої освіти позначає факт наявності професійної готовності фахівця, створює початкове розуміння готовності й відображає момент регуляції в організації професійної підготовки. Поєднання термінів «нормативний рівень» позначає характеристику заходу, яка має мінімальний і максимальний прояви, об'єктивно детерміновані конкретно-історичними відносинами, конкретизовані у професійній діяльності. Система функцій індивіда відображає соціальний запит еволюції

особистості, інтеграцію здібностей і потреб, що проявляється в соціально вагомому ставленні до діяльності та соціально необхідній її результативності. Виділення у визначенні потреб і здібностей (як бази інтеграції) фіксує її ключовий елементарний склад [23, с. 25–27].

Розуміння готовності як родового концепту характеризується предметністю (готовність до чогось), аспектною (за складом компонентів, їх характеристик), цілісністю (як система), репрезентативністю (представлення функцій, відповідних професійній діяльності) та заходам. У результаті вибудовується корелятивний ряд досліджуваних понять: цілісність – готовність; предметність – професіоналізм; аспектність – компетентність; репрезентативність – кваліфікація; міра – майстерність [23, с. 25–27].

Терміни «підготовка» та «готовність» уживають як близькі за змістом, але не синонімічні, незважаючи на те, що вони тісно пов'язані між собою, взаємозалежні та взаємозумовлені. Перший з них характеризує рух, а інший – мету і результат цього руху. Очевидно, що та чи інша якість готовності фахівця значно визначається тим, яку він проходив підготовку. Недаремно під терміном «підготовка» розуміють динамічний рух, кінцевою метою якого є набуття такої професійної якості особистості, якою є готовність [20].

О. Куц та І. Лапичак вважають, що професійна підготовка фахівців з фізичного виховання і спорту має відповідати конкретним критеріями якості, за які відповідає інститут. Складові професіоналізму майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, потрібне для професійної діяльності науковці розуміють таким чином:

- професійні знання: спеціальні, методичні, психолого-педагогічні;
- професійні вміння: дидактичні, організаційні, конструктивні, прогностичні, комунікативні;
- професійні якості особистості: цінності, здібності, риси характеру [11].

Реалізація програми підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності передбачає будівництво, формування та гарантування освітнього процесу навчальними програмами спецкурсів, навчальними та навчально-методичними посібниками, зміст яких має бути націлений на зміну професійного розуміння фахівців, озброєння їх новітніми знаннями й вміннями, інноваційними технологіями. Спецкурси з цього питання можуть успішно сприйматися майбутніми фахівцями в рамках національно-регіонального (вишівського) компонента державного освітнього стандарту вищої професійної освіти [13, с. 57].

В. Кукса вважає, що підвищення якості підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, становлення національної, зорієнтованої на здоров'ятвірну підготовку спеціалістів фізично-реабілітаційної освіти – найважливіша умова активізації інтелектуальних сил і професійних резервів нації, мобілізації її психофізичних, духовно-людських і трудових ресурсів. Це розуміння ролі фізично-реабілітаційної освіти об'єктивно ставить проблему фундаментальної переорієнтації загальної філософії освіти, зміни оздоровлювально-освітньої парадигми в цілому [10, с. 41].

Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності залежить, перш за все, від оволодіння професійними навичками та вміннями, необхідними для здійснення реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями в розвитку. Але реабілітаційна робота фахівців з фізичного виховання і спорту не обмежується тільки фізичною реабілітацією: професійна робота реабілітолога полягає у комплексному використанні інших видів реабілітації.

Підготовка майбутніх фахівців-реабілітологів передбачає оволодіння такими професійно орієнтованими дисциплінами, як:

- біохімія та біохімія спорту;
- фізіотерапія;
- теорія і методика гімнастики;
- теорія і методика плавання;
- основи медичних знань;
- лікарська і педагогічна етика;
- масаж;

- психомоторика;
- фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату;
- фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях;
- фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів;
- фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи;
- фізична реабілітація в педіатрії;
- фізична реабілітація при захворюванні серцево-судинної системи;
- фізична реабілітація в акушерстві та гінекології;
- дієтотерапія;
- курортологія;
- спортивна медицина;
- організація діяльності реабілітаційних установ;
- фізична реабілітація нарко- і алкозалежних;
- фізична реабілітація при порушеннях сенсорної системи;
- фізична реабілітація в педіатрії;
- фізична реабілітація в пульмонології;
- фізична реабілітація в травматології та ортопедії;
- фізична реабілітація в спеціальних медичних групах;
- фізична реабілітація в нейрохірургії;
- фізична реабілітація в онкології;
- фізична реабілітація в ендопротезуванні органів і суглобів;
- фізична реабілітація в ендокринології, трудова реабілітація та ін.

У перший рік навчання опановується додаткові форми фізичних вправ, які не включені до загального навчального плану, але доповнюють знання й уміння студентів у галузі застосування фізичних вправ з метою реабілітації та рекреації: це гімнастика з супроводженням музик, танці, рухливі ігри й армрестлінг.

На 2 курсі навчання студенти ознайомлюються з теорією реабілітації, а потім вивчають методіку фізичної реабілітації у травматології, внутрішніх хворобах, неврології, хірургії, інвалідів і проблеми фізичної культури і спорту інвалідів. Заняття будуються у таких формах: теоретичні, доклінічні та клінічні практики [1].

Цикл спеціалізації передбачає ознайомлення з принципами, закономірностями і методикою фізичної реабілітації; особливостями організації занять фізичними вправами в реабілітаційних цілях для осіб різних статей, віку і професій; рухової (фізичної) реабілітації при різних захворюваннях і пошкодженнях, перевтомі та стресах, застосування фізичних вправ для профілактики передпатологічних і патологічних станів у підлітків і дітей. Курс передбачає також віднайдення і розуміння шляхів застосування найефективніших методів фізичної реабілітації.

Після закінчення п'яти років навчання студенти складають два державні іспити (перший – анатомія і фізіологія, другий – спеціальність) і захищають випускову кваліфікаційну роботу.

Студенти, які навчаються за магістерською програмою «Фізична реабілітація», у процесі навчання вивчають такі дисципліни, як фізична реабілітація різних вікових груп населення після перенесених захворювань; різні види масажу; основи оздоровлювальної роботи з пацієнтами, які мають порушення опорно-рухового апарату, слуху, зору, інтелекту; основи оздоровлювальної спрямованості та реабілітації в окремих видах спорту (гімнастика, плавання, біг, ходьба й ін.) [1].

Критерії успішності професійної готовності студентів формувалися нами з опорою на основи концептуальності та цілісності педагогічного процесу з урахуванням соціально-регіонального замовлення на спеціаліста такого профілю – педагога з фізкультурно-оздоровлювальної та реабілітаційної роботи.

Критеріями готовності фахівця з фізичної культури щодо реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями є високий рівень науково-теоретичних і спеціальних знань з адаптивної фізичної культури; володіння як реабілітаційними, так й

інформаційно-освітніми технологіями; наявність цілого ряду характеристик особистості майбутнього фахівця з фізичної культури, що пов'язані з професійно-педагогічною спрямованістю; великий ступінь комунікативності, необхідний при роботі із сім'ями дітей з обмеженими фізичними можливостями; соціальна та професійна компетентність [8].

Критеріальними характеристиками професійно-педагогічної готовності є мотиваційно-ціннісне ставлення до реабілітаційної роботи з дітьми; інтелектуальна і комунікативна замученість до навчально-професійної діяльності; прояви рефлексивності, гнучкості та діапазону мобілізаційних, орієнтаційних, розвивальних і операціональних умінь; креативність як здатність і готовність до продуктивної творчості у процесі вирішення різноманітних реабілітаційно-педагогічних задач, уміння знаходити і формувати здоров'язбережувальні програми для загальноосвітніх шкіл. Одним з базових критеріїв професійно-педагогічної підготовленості ми вважаємо відповідність світогляду і моральних характеристик особистості обраній професійній діяльності, хоча спектр цих характеристик доволі широкий. І це закономірно: деякі студенти вперше у своїй практиці зустрічаються з аномаліями у фізичному розвитку, а це, як і неповноцінне функціонування всіх систем організму, відбивається на психіці дитини і дорослого. Пріоритетними є такі якості особистості фахівця, як співпереживання, спонукання прийти на допомогу, мотивація до прояву професіоналізму при здійсненні педагогічної діяльності [3; 4; 21; 22].

Таким чином, підготовка фахівців у системі вищої освіти до роботи з хворими людьми, з дітьми-інвалідами залежить від соціально-економічних, політичних, екологічних умов, які існують у світі, та є необхідною ланкою у вирішенні задачі реабілітації інвалідів. Це підтверджує безсумнівну актуальність професійно-педагогічної готовності фахівців з фізкультурно-оздоровлювальної та реабілітаційної роботи [3].

Важливе місце у професійній підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту належить глобальним телекомунікаційним мережам, особливо Інтернету, на підставі яких з'являються якісно нові можливості для студентів і викладачів: організація телеконференцій і спільних досліджень у різних навчальних закладах; обмін інформацією; консультативна допомога майбутнім фахівцям із науково-методичних спортивних центрів; організація мережі дистанційного навчання; вироблення вміння знаходити інформацію із різних джерел, банків даних, передавання та оброблення її [15, с. 7.; 17, с. 32].

Актуально те, що викладачі вишів за допомогою сучасної техніки можуть не просто здобувати окремі дидактичні цілі, застосовувати різні види навчальної роботи, а цілеспрямовано проектувати навчальне середовище. Сьогодні спостерігається якісний прогрес у стосунках між викладачами та студентами. Комп'ютери є самостійним партнером у навчальному процесі. Тому інформатизація фізкультурної освіти висуває якісно нові вимоги до професійних характеристик і рівня підготовки фахівців з фізичної реабілітації. Тому, на думку П. К. Петрова, необхідно:

- сформулювати педагогічну концепцію підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в реаліях використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій;
- створити основні вимоги до інформаційної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту для представлення у кваліфікаційних характеристиках і у державних освітніх стандартах нового покоління;
- виконувати наукові дослідження з метою вивчення сучасних інформаційних і комунікаційних каналів у підготовці фахівців фізичного виховання та спорту;
- планомірно здійснювати підвищення кваліфікації викладацького складу у сфері використання новітніх інформаційних технологій у фізкультурній освіті;
- цілеспрямовано вирішувати проблеми, пов'язані з наповненням навчальних закладів відповідними технічними засобами та комунікаціями [15, с. 7.; 17, с. 32].

Таким чином, опанування новітніх інформаційних технологій є одним із найважливіших напрямів професійної підготовки кожного спеціаліста, у тому числі й у галузі фізичної культури та спорту, а це потребує формування і запровадження у навчальний процес професійно орієнтованих програм і курсів, що спрямовані на оволодіння основами необхідних знань і акумулювання власного досвіду їх застосування у своїй професійній діяльності

[15, с. 7.; 17, с. 32].

У дисертації І. О. Машук готовність до професійної діяльності визначається як унікальний психічний стан, викликаний комплексом об'єктивних і суб'єктивних чинників. Він характеризується оптимальною мобілізацією всіх ресурсів організму й утворюється внаслідок удосконалення сукупності особистісних якостей і у разі цілеспрямованої підготовки особистості. Під «сукупністю особистісних якостей» дослідник розуміє передусім професійно значущі якості особистості, у тому числі інтелектуальні та вольові здібності; наявність індивідуально-оптимального рівня емоційного пробудження; наявність професійної спрямованості, установок, мотивів, потреб; усвідомлення цілей; наявність професійних знань, навичок й умінь [14].

Підготувавши кваліфікованого фахівця з фізичної культури, можна істотно поліпшити здоров'я людей, змінити соціальне й екологічне середовище існування, підвищити виробничі та професійні параметри, підвищити освітній і моральний рівень життя в цілому. Все це позначиться на розвитку всієї цивілізації [21; 22].

Для професійної підготовки фахівців з реабілітації важливі не тільки якості педагога, але і готовність до спілкування з різною аудиторією [12].

Для успішного спілкування з вихованцями педагог має володіти не тільки видатним особистісним потенціалом, але професійним, тобто мати такі характеристики:

- інтерес до людей і до взаємин з ними, наявність потреби та вміння спілкуватися, комунікабельність, комунікативні властивості;
- здатність до емоційної емпатії та розуміння людей;
- гнучкість, оперативно-винахідливе мислення, яке забезпечує вміння оперативно і правильно орієнтуватися у мінливих ситуаціях спілкування, стрімко змінювати вербальний вплив у залежності від ситуації спілкування, індивідуальної специфіки вихованців;
- вміння відчувати та підтримувати взаємозв'язок у спілкуванні;
- вміння контролювати себе, свій психічний стан, своє тіло, голос, міміку, настрій, думки, почуття; вміння знімати м'язові затиснення;
- здатність до спонтанності (непідготовленої комунікації);
- вміння прогнозувати можливі педагогічні ситуації, наслідки своїх дій;
- гарні вербальні здібності: культура, розвиненість мовленнєвої здатності, красномовство, правильний добір засобів мови;
- володіння мистецтвом педагогічного відчуття і настрою;
- здатність до педагогічної імпровізації.

Аналізуючи всі вищенаведені думки вчених, ми вибудували свою структуру готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями: професійно-особистісна готовність, яка забезпечує професійним багажем майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту щодо реабілітаційної роботи; особистісно-орієнтована готовність урахує особистісні й індивідуальні особливості майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту під час отримання знань і практичної діяльності; компетентісна готовність формує у майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту спеціальний запас відомостей, досвід і майстерність щодо спілкування з дітьми з обмеженими фізичними можливостями та їхніми батьками; діяльнісна готовність сприяє успішній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями внаслідок свідомого ставлення та прихильності до цього напрямку роботи; функціональна готовність забезпечує функціональну спроможність майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до виконання професійних функцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Готовність майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи у світлі сучасних наукових досліджень – це закономірний результат спеціальної підготовки, визначення особистості, освіти й самоосвіти, виховання і саморозвитку.

Під професійною готовністю майбутніх фахівців з фізичного виховання щодо реабілітаційної роботи з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку ми розуміємо

інтегративну особистісну характеристику майбутнього фахівця, яка відображає мотивацію педагога до майбутньої професійної діяльності, ступінь засвоєння теорії і методики реабілітації, розумовий багаж, рівень практичної підготовки (володіння вміннями та професійною ерудицією), професійна обізнаність, наявність особистісних властивостей і, відповідно до вимог професійної діяльності, рівень фізичної підготовленості та стану здоров'я. Теоретичний аналіз питання професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання щодо реабілітаційної роботи з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку дозволив виділити такі структурні складові готовності фахівців з фізичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: мотиваційний, особистісний, когнітивно-діяльнісний та здоров'язбережувальний.

Критеріальними характеристиками професійно-педагогічної готовності є: мотиваційно-ціннісне ставлення до реабілітаційної роботи з дітьми; інтелектуальна і комунікативна залученість до освітньо-професійної діяльності; прояви до неї рефлексивності, гнучкості та діапазону мобілізаційних, орієнтаційних, удосконалювальних і операціональних умінь; креативність як здатність і готовність до продуктивної творчості у процесі вирішення різноманітних реабілітаційно-педагогічних задач, уміння формувати і комплектувати здоров'язбережувальні курси для загальноосвітніх шкіл.

Згодом планується проаналізувати структуру готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації щодо занять з дітьми з обмеженими фізичними можливостями.

Список використаних джерел

1. Белікова Н. О. Підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності: теорія та методика : монографія / Н. О. Белікова – К. : Козарі, 2012. – 584 с.
2. Бугеря Т. М. Формування готовності майбутніх фізичних реабілітологів до професійної діяльності з урахуванням міжпредметних зв'язків у процесі навчання професійно орієнтованих дисциплін / Т. М. Бугеря – Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка : зб. наукових праць, вересень 2010. – Луганськ : Вид-во ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2010. – № 17 (204), Ч. II. – 323 с.
3. Будагьянц Г. Н. Профессиональная подготовка студентов институтов физической культуры и спорта к физкультурно-реабилитационной работе / Г. Н. Будагьянц, А. И. Бабичев, Ю. Ф. Чумак. // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка : зб. наукових праць. – Луганськ : Вид-во ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2009. – № 23 (186). – Ч. 2. – 306 с.
4. Виленский М. Я. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей : учебное пособие [для студентов педвузов] / М. Я. Виленский, Р. С. Сафин. – М. : Высшая школа, 1989. – 159 с.
5. Вовканич А. С. До питання про підготовку фахівців з фізичної реабілітації / А. С. Вовканич // Медичні проблеми фізичної культури і спорту: досвід, сучасні напрямки та перспективи : тези доповідей Всеукраїнської міжвузівської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ, 1999. – Ч. 2. – С. 114.
6. Даниленко Л. Інноваційний освітній менеджмент : навч. посіб. / Лідія Даниленко. – К. : Главник, 2006. – 144 с. – с. 135–142.
7. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М. : Воронеж : МОДЭК, 2004. – 752 с.
8. Ермолина Н. В. Формирование готовности будущего специалиста по физической культуре к работе с семьей ребенка с нарушениями опорно-двигательного аппарата : диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.08 / Наталья Владимировна Ермолина; Астрахан. гос. ун-т. – Астрахань, 2008. – 217 с.
9. Ипполитова Н. В. Система профессиональной подготовки студентов педагогического вуза: личностный аспект : монография / Н. В. Ипполитова, М. А. Колесников, Е. А. Соколова. – Шадринск : Исеть, 2006. – 236 с.
10. Кукса В. Переорієнтація професійної самосвідомості студента-фізреабітолога / В. Кукса // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 4. – С. 40–47.

11. Куц О. Нові технології та моделювання підготовки вчителів фізичної культури / О. Куц, І. Лапичак // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів : НВФ «Українські технології», 2002. – Вип. 6. – У 4-х т. Т. 2. – С. 539–541.
12. Максимова А. А. Основы педагогической коммуникации : учебно-методическое пособие / А. А. Максимова. – М. : ФЛИНТА: Наука, 2015. – 168 с.
13. Мартиненко В. В. Проблемы непрерывной профессиональной подготовки фахівців фізичного виховання і спорту / В. В. Мартиненко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 3. – С. 55–58.
14. Машук І. О. Формування психологічної готовності учнів спеціалізованих загальноосвітніх закладів міліції до навчально-службової діяльності в системі МВС України: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19. 00. 06 [Електронний ресурс] / І. О. Машук. – 2009. – Режим доступу : <http://www.lib.ua-gu.net/diss/cont/352140.html>.
15. Петров П. К. Современные информационные технологии в подготовке специалистов по физической культуре и спорту / П. К. Петров // Теория и практика физической культуры. – 1999. – № 10. – С. 7.
16. Разборова Л. И. Психологические особенности формирования готовности студентов педагогических вузов к работе в дошкольных учреждениях / Л. И. Разборова. – М. : Просвещение, 1979. – 67 с.
17. Самойленко П. И. Психолого-педагогические аспекты формирования профессиональной направленности обучения / П. И. Самойленко, А. В. Сергеев, Л. Г. Сергиенко // Специалист. – 1999. – № 7. – С. 32.
18. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность» / В. А. Семиченко. – К. : Миллениум, 2004. – 521 с.
19. Серова А. Д. Организационно-содержательное обеспечение процесса формирования готовности будущих педагогов физической культуры к учебно-воспитательной деятельности с трудными подростками : дис. ... канд. пед. наук / А. Д. Серова– Москва, 2009. – 224 с.
20. Слостенин В. А. Психология и педагогика / В. А. Слостенин, В. П. Каширин. – М., 2001. – 480 с.
21. Степанова Г. А. Оздоровительно-рефлексивная функция физической культуры в образовательном процессе : учебно-методическое пособие / Г. А. Степанова, Г. А. Булатова, Р. М. Гимазов. – Сургут : РИО СурГПИ, 2001. – 72 с.
22. Степанова Г. А. Профессионально-педагогическая готовность студентов к физической реабилитации детей: монография / Г. А. Степанова. – Сургут ; Москва : СурГПИ, 2002. – 310 с.
23. Чичикин В. Т. Проблемы содержания физкультурного образования / В. Т. Чичикин // Теория и практика физической культуры. – 1994. – № 12. – С. 25–27.

Ю. А. Долинный

ГОТОВНОСТЬ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ФИЗИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ И СПОРТУ К РЕАБИЛИТАЦИОННОЙ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ФИЗИЧЕСКИМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ

В статье изложены теоретические основы готовности будущих специалистов по физическому воспитанию и спорту относительно реабилитационной работы с детьми с ограниченными физическими возможностями. Проанализированы литературные источники, которые освещают понятие готовности будущих специалистов по физической реабилитации к профессиональной деятельности. Представлены структурные составляющие готовности специалистов по физическому воспитанию к реабилитационной работе с детьми с ограниченными физическими возможностями.

Ключевые слова: готовность, специалисты, физическая реабилитация, ограниченные физические возможности, критерии, составляющие.

THE READINESS OF INTENDING SPECIALISTS IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TO REHABILITATION WORK WITH CHILDREN WITH DISABILITIES

In the article the theoretical bases of readiness of intending specialists of physical education and sport to rehabilitation work with children with limited physical abilities are presented. Literary sources that light up the concept of readiness of intending specialists to physical rehabilitation to professional activity are analyzed. The structural constituents of readiness of specialists of physical education to rehabilitation work with children with limit physical possibilities are presented.

Keywords: readiness, specialists, physical rehabilitation, physical abilities, criteria, constituents, limit.

УДК 37.013.77:378.14:63

А. В. Антонець

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ

У статті розглянуто основні психолого-педагогічні передумови, необхідні для ефективного формування професійних умінь майбутніх агроінженерів в аграрних ВНЗ. До них належать: позитивна мотивація викладачів і студентів; урахування психологічних особливостей розвитку особистості; використання інноваційних методів навчання; фундаменталізація професійної підготовки майбутніх агроінженерів; організація самостійної пізнавальної діяльності студентів у процесі керованої науково-дослідницької роботи.

Ключові слова: психолого-педагогічні передумови, професійні вміння, агроінженери.

Постановка проблеми. Сучасна ринкова ситуація в нашій державі характеризується певною нестабільністю та непередбачуваністю динаміки економічних показників. Тому для ефективного господарювання аграріям необхідно мати висококваліфікованих агроінженерів, що забезпечували б якість необхідної сільськогосподарської діяльності в умовах сучасної ринкової економіки.

Успішна професійна діяльність майбутнього інженера є одним із головних факторів, що зумовлює ефективне функціонування сільськогосподарського підприємства. Перш за все це стосується прийняття виважених та ефективних інженерно-технологічних рішень на основі набутих професійних умінь та навичок. У цьому контексті важливе значення мають психолого-педагогічні передумови механізму формування професійних умінь та навичок майбутнього агроінженера, які можуть суттєво підвищити їх професійні якості у майбутній фаховій діяльності.

Психологічна підготовка студентів аграрних ВНЗ – майбутніх агроінженерів, дає можливість:

- розширити знання про себе та інших людей;
- встановити оптимальні міжособистісні стосунки;
- покращити навички особистого та ділового спілкування;
- спрацюватись учасникам певного процесу, більш глибоко розуміти один одного;
- співпрацювати людям з різними темпераментами, характерами та життєвими цінностями;
- зменшити імовірність інженерних прорахунків.

З огляду на вищенаведене одним із важливих завдань є аналіз основ психологічних процесів та педагогічних передумов, адже усвідомлення та розуміння їх суті є необхідною складовою створення сприятливих умов для формування професійних умінь майбутніх інженерів-механіків в аграрних ВНЗ.

Психолого-педагогічні умови – це сукупність взаємопов'язаних факторів, необхідних для цілеспрямованого освітнього процесу, з використанням педагогічно виваженого